

7.84x28.62	1	עמוד 28	ידיעות אחרונות - כותרת	22/03/2018	62819376-2
פרופ' יוסי דהאן - ראש החטיבה לזכויות אדם - 26330					

יוסי דהאן • פייסבוק

הדולר שמאחורי הלייק

בשנת 2004, כשמארק צוקרברג היה בן 19 ורק החל בהקמת "פייסבוק", הוא התפאר באוזני חבריו שהצליח לצרף לרשת החברתית שייצר 4,000 אנשים שהתנדבו לחלוק עימו את המי-דע האישי שלהם. לשאלה מדוע אנשים יעשו דבר כזה, ענה צוקרברג הצעיר: "הם נותנים בי אמון, הרפוקים המזויינים הללו". שנים לאחר מכן הוא הביע צער על האמירה הזו, וטען שלמד הרבה מאז, שכן אם אתה מקים שירות שאנשים רבים מאוד סומכים עליו (כשני מיליארדים, נכון להיום), אתה צריך להיות בוגה אבל, כפי שנכתב ב"גרדיאן" – לנוכח הגיי-לייבים האחרונים, נראה שצוקרברג לא למד הרבה.

צוקרברג בצרות. המניה של פייסבוק בצניחה, משקיי-עים בחברה קוראים להחלפתו, חברי קונגרס שוקלים לזמן אותו לשימוע, ונציבות הסחר הפדראלית פתחה בחקירה נגד פייסבוק בחשד להפרת תנאי השימוש. כל זאת בעקבות חשיפה עיתונאית שלפיה חברה בשם קיימברידג' אנליטיקה, שמומנה על ידי איל ההון הימני רוברט מרסר, אספה מידע מ-50 מיליון חשבונות של משתמשי פייסבוק ועשתה בו שימוש מניפולטיבי וזדוני לקידום קמפיין הבחירות של טראמפ.

לפי החשה, פייסבוק ידעה על פעילותה של קיימברידג' אנליטיקה במשך שנתיים ולא עשתה דבר. קיימברידג' עשתה שימוש בדיוק באותו מודל עסקי של פייסבוק, גוגל וחברות אחרות שרווחיהן נובעים ממכירת הוזהות הדיגיטלית של משתמשים למטרות מסחריות. במקרה של קיימברידג', מז'מין השירות היה גוף פוליטי שעשה במידע הזה שימוש שלא רק פגע בפרטיות המשתמשים, אלא גם גרם להשחתת תנאי השקיפות וההוגנות של ההליך הדמוקרטי – הליך שאינו יכול להתקיים ללא אמון האזרחים.

המשבר הנוכחי של פייסבוק מזכיר לנו שתאגירי הענק ששולטים במידע העצום המצוי באינטרנט ובמדיה החברתית אינם קיימים רק על מנת לאפשר יצירת קהילות, לספק מי-דע רב ומגוון וליצור שיח דמוקרטי פתוח ופלורליסטי, כפי שנטען ברטוריקה וביחסי הציבור שלהם. כמו כל תאגיד קפיטליסטי, הם קיימים לתכלית ברורה אחת – על מנת להגדיל את רווחיהם של בעלי המניות שלהם. מרחב הפעילות שלהם, כפי שמציין העיתונאי והחוקר יבגני מורוזוב, הוא קפיטליזם מסוג חדש. זהו קפיטליזם מבוסס נתונים, שמטרתו יצירת הפרופיל של זהותנו הדיגיטלית על ידי מעקב אחר התנהגותנו – ההקל-קות שלנו והמיקום שלנו – ומכירתו לתאגידים המציפים אותנו באובססיות בהצעות מסחריות.

אבל נדמה שהמשבר של פייסבוק אוצר בתוכו גם תקווה – תקווה שזעם האזרחים על התנהלות התאגידים יביא לשינוי כללי המשחק. כבר עתה, במדינות האיחוד האירופי אמורות להיכנס בשבועות הקרובים תקנות שמטרתן להגן על מי-דע אישי ועל פרטיות המשתמשים, ליצור שקיפות לשימוש במידע אישי שנצבר ברשת ולקבוע אחריות על שימוש שלא כדוין בו. יש המציעים גם למנוע את שליטתם המונופוליסטית של פייסבוק וגוגל בשוק באמצעות חקיקה מתאימה. אחרים מציעים ליצור אלטרנטיבות ציבוריות שיתופיות של רשתות חברתיות שאינן מבוססות על רווח כלכלי, ואינן פוגעות בפרטיות ובהליך הפוליטי, דוגמת המודל של ויקיפדיה.

יבגני מורוזוב מציע אלטרנטיבה רדיקלית יותר. לטענתו, אם הנתונים על אודותינו הם משאב כל כך משמעותי לניהול כלכלה ופוליטיקה, מן הראוי שהנכס הזה, נכס המידע, יהיה בבעלות ציבורית, ושכל הקלקה באתר או באפליקציה תייצר רווח עבור כולנו – כל האזרחים. הטכנולוגיות הדיגיטליות, כפי שכותב מורוזוב, הן גם תקוותנו הגדולה ביותר וגם אויבנו הנורא ביותר. האתגר הוא לשנות את המציאות הנוכחית שבה הן משועברות למען אינטרסים תאגידיים על חשבון אינטרסים ציבוריים. בקיצור, עלינו לדאוג לכך שלא יתייחסו אלינו בעתיד כאל אזרחים דפוקים. ■